

Protokoll fört vid pleniföredragning

Trafikavdelningen
Produktionsbyrån

Närvarande

CG - RN - VT - JE - WV

Frånvarande

CA - FK

Justerat

Omedelbart

Ordförande

Lantråd
Camilla Gunell

Föredragande

Minister
Veronica Thörnroos

Protokollförare

Biträdande avdelningschef
Niklas Karlman

.....

.....

.....

Ärende/Dnr/Exp.

Beslut

Nr 3

Plan för bekämpning av oljeskador
ÅLR 2015/11172

Beslöts fastställa plan för bekämpning av oljeskador 2015-2019.

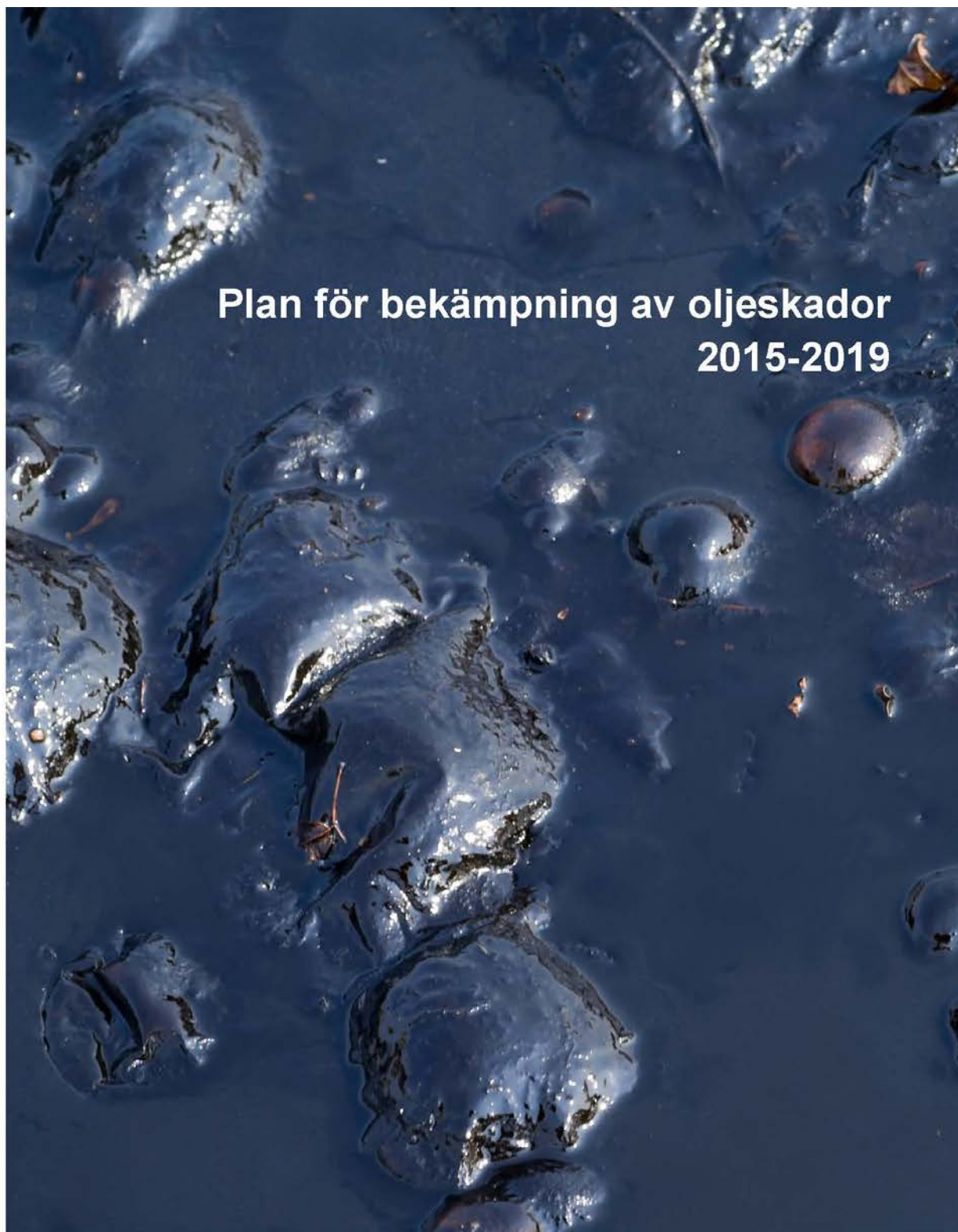
Anskaffningsplan, bilaga 1, I115P03

Plan för bekämpning av oljeskador 2015-2019, bilaga 2, I115P03.

Bilaga I115P03

	2015-2016	2017	2018	Fonden%	Kommentar, placering
Inköpskostnader (€)					
Havslänsor 1,4 km, 7x200m					Centrallagret, ombord på Svärtan
Kustlänsor 2 km i containers					En container i Eckerö och Långnäs, två vid centrallagret i Mariehamn
Snabba länsor 3 x 300 m					Sjöräddningsstationerna/FBK i Eckerö, Mariehamn, Långnäs
Strandskyddsduk ca 2000 m					Centrallagret
Absorbtiöslänsa					Centrallagret
Anskaffning av länsor totalt	762 000			100	
Kategori G(pråm)	100 000			100	Centrallagret
Kategori D-båt	600 000			50	Långnäs eller Eckerö Sjöräddningsstation/FBK
Uppgradering av Svärtan, kran	60 000			50	Svärtan. För att i nuläget kunna hantera havslänsor
Oljetrål eller skimmers					Centrallagret
Storsäckar, olika storlekar					Centrallagret
Pumpar inklusive slang					Centrallagret, Eckerö, Långnäs, Svärtan
Kraftkällor 25 kW 1 st					Centrallagret
Explosimätares x 2					Centrallagret
Uppsamlingsutrustning totalt	337 000			50	
Truck	15000			50	Centrallagret
Lokala oljeskyddslager	40 000				Saltvik, Geta, ej via LR
Containerlager x 3	10 000			50	Centrallagret
Personlig skyddsutrustning och handredskap	100 000			50	Vid samtliga kårer och centrallagret
Tak över oljeplatta	100 000			50	Ödanböle?
Stålcistern	40 000			50	Ödanböle?
Anskaffningar totalt	2 164 000				
Anskaffningar LR andel	631 000				
Driftskostnader: (€)					
Upprätthållande av beredskap och underhåll	260 000	180 000	160 000		Ökad drift med ny utrustning. Svärtan ska dockas 2017.
Utbildning av bekämpningspersonal	15 000	10 000	10 000		Grundkurs i olja 2015 Befäls- och manskapsutbildning 2016 Utbildning för båtförare

BILAGA 1 - ANSKAFFNINGSPLAN

**Plan för bekämpning av oljeskador
2015-2019**

I samarbete med Räddningsverket i Mariehamn och Räddningsområde Ålands landskommuner

Innehåll

1	INLEDNING	5
1.1	Allmänna kriterier för planen	5
1.2	Syfte och mål med planen	6
1.3	Uppdatering av planen	6
2	OMRÅDESUTREDNING	7
3	OLJESKYDDSORGANISATION	8
3.1	Organisationen av oljebekämpning på Åland	8
3.2	Organisationen av oljebekämpning i Finland	9
3.3	Handräckning av riksmyndigheter	10
3.4	Ålands demilitariserade status	10
3.5	Bekämpningsenheter augusti 2015	11
3.6	Alarmsystem	11
3.7	Uppgifter om samverkan	12
3.8	ÅIL (Åland Oil Response Information System)	13
3.9	Förebyggande åtgärder och övervakning	13
4	RISKKARTLÄGGNING	14
4.1	Fartygsolyckor	14
4.1.1	Riskområde öppet hav	14
4.1.2	Riskområde skärgård	14
4.2	Trafikförbindelser och hamnar	16
4.2.1	Mariehamn	16
4.2.2	Långnäs	16
4.2.3	Berghamn	16
4.2.4	Färjsundet	16
4.3	Skyddade platser för fartyg	17
4.4	Oljedepåer	17
4.5	Industrialläggningar/kraftverk	17
4.6	Vrak	17

5	PRIORITERADE OMRÅDEN	17
6	OLJESKADEBERÄKNING / SCENARIER	18
7	PLAN FÖR MOTTAGNING, MELLANLAGRING OCH TRANSPORT FÖR BORTSKAFFNING AV OLJEAVFALL	20
7.1	Provtagning	20
7.2	Mottagning och fortsatt behandling på Åland	20
7.2.1	Oljeförorenat vatten	20
7.2.2	Oljeförorenad jord	20
7.3	Bortskaffning	20
8	OLJEBEKÄMPNINGSMATERIEL OCH MÅLSÄTTNING	21
8.1	Målsättning	21
8.2	Placeringen	21
8.3	Befintlig utrustning	21
8.4	Anskaffningsplan	23
8.5	Lagerutrymmen för oljebekämpningsmateriel	25
8.6	Oljebekämpningsutbildning och -övningar	25
9	HANDLINGSPLANER	26
9.1	Oljeförorenad mark	26
9.1.1	Akut läcka	26
9.1.2	Gamla föroreningar	26
9.2	Oljeolyckor till havs	26
9.3	Plan för skötsel av oljeskadat vilt	27
9.4	Efterbehandling och strandsanering	28
9.5	Dokumentation och kostnadsredovisning	28
9.6	Kommunikation och information	29

1 INLEDNING

"Åland är en enda stor grynna" heter det bland sjöfolk och några av de värsta fartygsoljeolyckorna i vårt land har drabbat just Åland. Den åländska skärgården är en unik miljö med oersättliga kulturella, sociala, ekologiska och ekonomiska värden. I skärgårdsmiljö sprids utsläppen snabbt till oräkneliga känsliga stränder och grynnor som är svåra att nå med stora båtar och som ofta också är omöjliga att rengöra. Ett oljeutsläpp skulle inte bara förstöra miljön utan också ge negativa socioekonomiska effekter under lång tid framöver.

I samband med EU-projektet [Archoil](#) vid Högskolan på Åland belystes de utmaningar som finns i det åländska oljeskyddet. Archoil har haft fokus på oljeskyddsberedskapen i skärgårdsförhållanden. Denna oljeskyddsplan är ett första steg till att höja oljeskyddsberedskapen i landskapet för att vara i fas med den aktuella riskbilden.

Oljeskyddsplanen har tagits fram av en arbetsgrupp bestående av:

Thomas Mattsson, räddningschef, Mariehamns Räddningsverk
Lennart Johansson, räddningschef, Räddningsområde Ålands landskommuner
Dag Lindholm, verksamhetsledare, Ålands Sjöräddningssällskap
Yngve Landström, brandmästare, Mariehamns Räddningsverk
Camilla Hägglund, jurist, Ålands landskapsregering
Julia Westerberg, projektledare, Högskolan på Åland

Flera sakkunniga från olika myndigheter och organisationer har hörts och kommenterat innehållet.

1.1 Allmänna kriterier för planen

De allmänna kriterierna definieras i bl.a. följande lagar, förordningar och anvisningar:

- ÅFS 1977:16 Landskapslag om bekämpande av oljeskador
- ÅFS 2006:106 Räddningslag för landskapet Åland
- ÅFS 2006:111 Räddningsförordning för landskapet Åland
- ÅFS 2004:21 Republikens presidents förordning om gränsbevakningsväsendets uppgifter i landskapet Åland
- ÅFS 2007:3 Landskapsförordning om deponering av avfall
- ÅFS 2008:124 Landskapslag om miljöskydd
- ÅFS 2008:130 Landskapsförordning om miljöskydd
- ÅFS 2009:56 Landskapslag om tillämpning i landskapet Åland av lagen om avhjälpande av vissa miljöskador
- ÅFS 2009:59 Landskapsförordning om avhjälpande av vissa miljöskador
- ÅFS 1996:61 Vattenlag för landskapet Åland
- ÅFS 2010:93 Vattenförordning för landskapet Åland
- FFS 1406/2004 Lag om oljeskyddsfonden
- FFS1409/2004 Statsrådets förordning om oljeskyddsfonden
- FFS 1673/2009 Lag om bekämpning av oljeskador
- Helcom response manual volume I och III
- Manual för Köpenhamnsavtalet
- Policy för Ålands demilitarisering och neutralisering (LR 2013)

Planen tar i beaktande att det finns risk för fartygsoljeolyckor i området. Ålands landskapsregering kan vid behov ställa oljebekämpningsmateriel och den personal som behövs för användningen av den, till förfogande för ledaren för bekämpningsarbetet utanför Åland. Placeringen av oljebekämpningsutrustning på Åland höjer den nationella bekämpnings-kapaciteten i de västligaste delarna av Finlands territorialvatten. Det havsområde som tillhör Åland utgör 22,3 % av hela Finlands havsområde, och enligt Finlands miljöcentrals uppskattning finns det risk för oljepåslag på 20 000 ton olja.

1.2 Syfte och mål med planen

Planen innehåller uppgifter om oljeskyddsorganisationen, en utredning över beredskapsnivån och befintligt oljebekämpningsmateriel. Målet är att oljeskyddsplanen ger förutsättningar för en effektiv oljeskadebekämpning i samband med fartygsoljeolyckor.

Ålands landskapsregering har identifierat både riskfyllda platser och särskilt känsliga områden inom Åland och det är på dessa grunder som denna oljeskyddsplan tagits fram. Syftet med oljeskyddsplanen är att utgöra ett stöd för myndigheter och organisationer som blir inblandade vid en eventuell oljebekämpningsinsats.

1.3 Uppdatering av planen

Oljeskyddsplanen gäller till år 2019, men kan kompletteras och ändras vid behov. Oljeskyddschefen vid infrastrukturavdelningen är ansvarig för att planen revideras före utgången av planens giltighetstid och att kontaktuppgifter uppdateras årligen.

2 OMRÅDESUTREDNING

Landskapet Åland

Totalareal	13 324 km ²
Landareal	1 553 km ²
Hav	11 744 km ²
Invånare totalt	28 916
Öar	26 881 st
Strandlinje i hav	17 969 km

Lantmäteriverket 1.1.2014

Invånarantal ÅSUB 31.12.2014

Mariehamns Räddningsverk

Kommun	Land	Sötvatten	Havsvatten	Totalt	Invånare
	km ²	km ²	km ²	km ²	antal
Mariehamn	11,8	0,00	8,95	20,75	11480
Lemland	113,08	0,59	851,67	965,34	1943
Föglö	134,77	0,31	1733,9	1868,98	568
Brändö	107,88	0,38	1534,80	1643,06	474
Sottunga	28,05	0,02	314,37	342,44	101
Kökar	63,55	0,39	2101,07	2165,01	253
Kumlinge	99,23	0,5	766,15	865,88	328
	558,36	2,19	7 310,91	7 871,46	15 147

Räddningsområde Ålands landskommuner

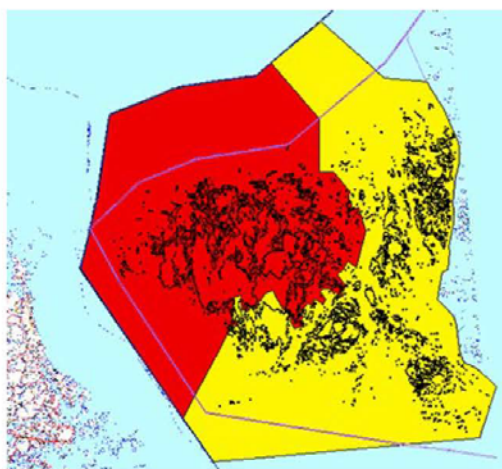
Kommun	Land	Insjö	Hav	Totalt	Invånare
	km ²	km ²	km ²	km ²	antal
Hammarland	138,21	1,95	1082,89	1223,05	1532
Saltvik	151,93	6,99	1007,62	1166,54	1825
Eckero	107,65	1,47	643,47	752,59	932
Jomala	142,54	0,82	543,6	686,96	4560
Geta	84,35	2,86	519,27	606,48	494
Vårdö	101,59	0,4	470,6	572,59	439
Sund	108,12	3,75	72,44	184,31	1035
Finström	123,23	6,94	42,32	172,49	2534
Lumparland	36,25	0,04	50,75	87,04	418
	993,87	25,22	4 432,96	5 452,05	13 769

3 OLJESKYDDSORGANISATION

3.1 Organisationen av oljebekämpning på Åland

Myndighetsansvaret för oljeskyddet både på land och till havs ligger på landskapsregeringen enligt Landskapslag om bekämpning av oljeskador (ÅFS 1977:16). Oljeskademyndighet är enligt lagen en person eller myndighet som utsetts att leda och övervaka bekämpningsarbetet av oljeskador. Av landskapsregeringen utsedd oljeskyddschef sköter denna uppgift. Räddningscheferna fungerar som ställföreträdande oljeskyddschefer inom sina respektive områden.

Enligt lagen kan landskapsregeringen avtala med kommunerna om samverkan i frågor som rör oljeskadebekämpning, vilka landskapsregeringen ska bekosta. Landskapsregeringen och de kommunala räddningsmyndigheterna har ingått ett samverkansavtal gällande bl.a. befälsjour och räddningsledning.

Gult Mariehamns räddningsverk
Rött Räddningsområde Ålands landskommuner
Inre- och yttre territorialvattengräns

Landskapsregeringen kan vid behov uppgöra planer för oljeskyddsärenden. Denna plan ersätter oljeskyddsplanen som fastställdes i plenum år 2000.

I ärenden som rör oljeskador biträds landskapsregeringen även av den i § 5 räddningslagen och kap. 2 räddningsförordningen avsedda räddningsdelegationen.

Vid ett eventuellt oljespill till havs krävs det samarbete mellan flera aktörer. Vid ett mindre oljespill till havs är det framför allt Ålands Sjöräddningssällskap som under räddningsledarens ledning sköter begränsningen och upptagningen av olja. Ålands sjöräddningssällskap är en allmännyttig förening som bedriver en frivillig sjöräddningstjänst inom landskapet Åland. Föreningen har en särställning inom landskapets oljeskydd och gör motsvarande bekämpningsarbete till havs som räddningstjänsten i Finland gör. Landskapets oljebekämpningsfartyg m/s Svärtan bemannas av sjöräddningen enligt separat avtal.

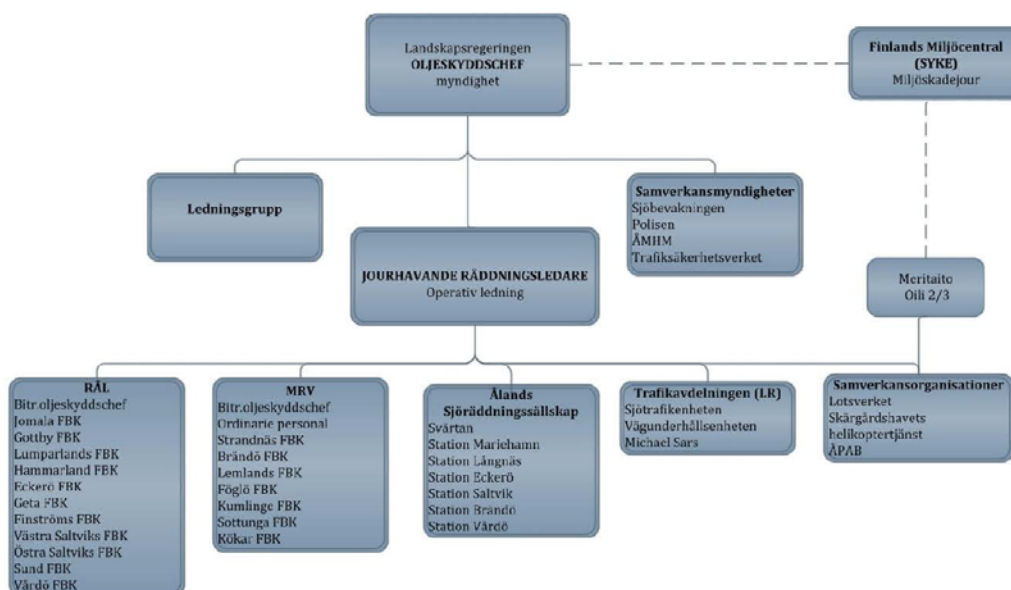
Gränsbevakningsväsendet har på Åland bemannade stationer i Mariehamn och på Kökar och de utför Gränsbevakningens lagstadgade uppgifter. Gränsbevakningen har fyra fartyg som lämpar sig

Plan för bekämpning av oljeskador 2015-2019

för upptagning av olja och i viss mån kemikaliebekämpning (Tursas och Uisko 2 x 100 m³, Turva 1000 m³ olja och 200 m³ kemikalier, Merikarhu 40 m³) varav Tursas och Uisko, med hemmahamn i Åbo, regelbundet patrullerar åländska farvatten. Tursas och Uisko kan även användas till att transportera och lägga ut havslänsor, som förvaras i oljeskyddslagret i Mariehamn. I oljeskyddsförrådet i Nagu finns 4 rullar med havslänsor à 200m. Gränsbevakningens båtar, fartyg och personal kan alarmeras till ett oljeskyddsuppdrag via MRCC Åbo.

Gränsbevakningens Dornier flygplan är utrustade för att upptäcka, kartlägga och bedöma mängden av olja i havet. Från flygplanet kan bilder och videofilmer skickas till ytenheterna för att effektivt kunna rikta insatserna till taktiskt rätta ställen.

Gränsbevakningsväsendet har även vissa förvaltningsuppgifter (oljeutsläppsavgifterna) och övervakningsuppgifter (förhindrande av vattnets förorening förorsakad av fartyg) på Åland.

3.2 Organisationen av oljebekämpning i Finland

Miljöministeriet har hand om den allmänna ledningen och utvecklingen, medan SYKE¹ ansvarar för bl.a. själva bekämpningen av fartygsoljeskador och fartygskemikalieolyckor enligt FFS 1673/2009 *Lagen om bekämpning av oljeskador*. NTM-centralen² styr och övervakar organiseringen av bekämpningen inom sitt område medan det är det lokala räddningsväsendet som i praktiken bekämpar oljeskador både på land och nära land. Kommunerna ansvarar för efterbehandlingen av oljeskador. Då Trafiksäkerhetsverket, försvarsmakten och gränsbevakningsväsendet har inlett bekämpning är de olje-bekämpningsmyndigheter. Frivilliga organisationer, som WWF³, deltar i arbetet med att sanera stränder och sköta om oljeskadade fåglar under ledning av det lokala räddningsväsendet.

¹ Finlands Miljöcentral

² Närings- trafik- och miljöcentralen

³ Världsnaturfonden

Samma myndigheter som är ansvariga för bekämpningen av oljeskador har också hand om bekämpningen av fartygskemikalieolyckor. Enligt territorialövervakningslagen kan fartyg efter begäran av en finsk myndighet komma in i landet vid miljöolyckor utan diplomatiskt tillstånd och alla EU-länders fartyg och båtar kan komma till Finland utan tullanmälan.

3.3 Handräckning av riksmyndigheter

Vid olyckor av större omfattning där landskapets egna resurser inte räcker till, kan tjänstehjälp rekvideras via riksmyndigheterna. Beslut om begäran om handräckning ska fattas av landskapsregeringen om inte rätten att fatta beslut uttryckligen har delegerats genom lag, förordning eller beslut. Riksmyndigheterna är enligt självstyrelselagens 31§ skyldiga att inom gränserna för sin allmänna behörighet bistå landskapsmyndigheterna. SYKE upprätthåller miljöskadejour dygnet runt för brådskande åtgärder förorsakade av olje- och kemikalieskador. Internationella yrkanden om hjälp kanaliseras via SYKE.

I Finland ansvarar det lokala räddningsväsendet för bekämpningen av oljeskador på land och fartygsoljeskador i skärgården. För att kunna bekämpa olja har Egentliga Finlands Räddningsverk för närvarande 5 stycken kategori F-båtar (17 m) som kan samla upp olja och lägga ut länsor, och 8 stycken kategori E-båtar (13 m) för spaning och begränsning, 5 klass D-båtar och en G-pråm för uppsamlade och transporterade. Satakunda Räddningsverk har 3 stycken kategori F-klass båtar som skulle kunna komma till Mariehamn på 15-20 timmar. Framför allt vid mindre fartygsoljeolyckor i Skärgårdshavet är det möjligt att begära handräckning direkt av Egentliga Finlands- och Satakunda Räddningsverk.

I ytterskärgård och på öppet hav kan räddningsväsendets båtar inte nödvändigtvis operera och där ansvarar SYKE för bekämpningen av fartygsoljeskador och tillsätter en ledare för bekämpningsarbetet. SYKE har ingått avtal med försvarsmakten, gränsbevakningsväsendet och Meritaito⁴ om samarbete för bekämpning av fartygsoljeskador och fartygskemikalieolyckor. Försvarsmakten och Gränsbevakningsväsendet har i sin besittning fartyg som är utrustade för att avvärja oljeskador och fartygskemikalieolyckor på havsområden. Försvarsmaktens fartyg bemannas av marinen.

I praktiken innebär det att den handräckning som SYKE kan ge med de större oljebekämpningsfartygen gäller på de öppna fjärdarna även på Åland. Dessa stora fartyg är överlag begränsade till att röra sig runt de stora farlederna (marinens fartyg Halli djupgående 4 meter, Gränsbevakningens fartyg Uisko och Tursas 4,85 meter). Försvarsmakten och Gränsbevakningen deltar i bekämpningen till havs, de går inte iland.

De fartyg som bäst kan röra sig inomskärs är Landskapsregeringens Svärtan (djupgående 2,6 meter) och Meritaitos farledsskötselfartyg Oili 2 & 3 (2,1 meter) och båtarna som Egentliga Finland och Satakunda räddningsverk har. Det finns för det mesta alltid ett farledsskötselfartyg placerat på Åland.

3.4 Ålands demilitariserade status

Åland är demilitariserat och neutraliserat genom internationella avtal. Detta innebär att ingen militär land-, sjö- eller luftstyrka tillhörande någon som helst makt får uppehålla sig inom åländskt område.

⁴ Statsägda Meritaito Ab är ett företag för underhåll och utveckling av vattenvägar och marin infrastruktur

Utgångspunkten för all beredskapsplanering som rör Åland ska vara att alla förutsägbara händelser ska kunna hanteras i enlighet med konventionerna. Därför ska militära resurser vid olyckor innanför den demilitariserade zonen användas enbart som sista utväg om ingen annan lösning finns, dvs. om situationen inte kan hanteras med andra resurser.

[Gränserna för det demilitariserade området runt Åland.](#)

[Policy för demilitarisering och neutralisering](#)

3.5 Bekämpningsenheter augusti 2015

Mariehamns Räddningsverk

Ordinarie brandkår manskap 37, styrka 1+4, 1 min. Gemensam jour hela Åland							
Räddningsområde Mariehamns Räddningsverk + skärgården				Räddningsområde Ålands landskommuner			
Kommun	FBK	Manskap aktiva tot.	Anspänningstid	Kommun	FBK	Manskap aktiva tot.	Anspänningstid
Brändö	Brändö	10	3 /10 min	Eckerö	Eckerö	30	1+3/15 min (avtal)
Föglö	Föglö	15	1+2/10 min	Finström	Finström	15-20	1+3/5 min 15-20/1 h
Kumlinge	Kumlinge	15	5 /15 min	Geta	Geta	12	5 min
Kökar	Kökar	10	3 / 10 min	Hammarland	H:land	15	6 min
Lemland	Lemland	32	1+2/10 min	Jomala	Jomala	35	3/10min (avtal) 11/4 min
Mariehamn	M:hamn				Gottby	18	1+2/10 min
	Strandnäs	30-35	1+2/15 min (avtal) 1+3/8 min	Lumparland	L:land	15-20	5-10/10 min
Sottunga	Sottunga	10	1-3/5 min	Sund	Sund	10-12	3 / 5 min
				Vårdö	Vårdö	13	6 /10 min +7/1 h
				Saltvik	Östra	20	5/5-10 min
					Vastra	25	6/7 min

Ålands Sjöräddningssällskap

Station	Manskap	Anspänningstid
Brändö, Björnholma	20	Målsättning att lämna kaj med enheterna inom 15 minuter efter alarm, detta gäller samtliga stationer.
Eckerö, Postbryggan	15	
Lumparland, Långnäs	28	
Mariehamn, Korrvik, Östrahamnen	27	
Saltvik, Hamnsundet	30	
Vårdö, Hummelvik	15	

Eftersom de frivilliga i FBK och Ålands Sjöräddningssällskap delvis sammanfaller, är den sammanlagda manskapsstyrkan ca 350 personer på Åland.

3.6 Alarmsystem

Vid bekämpning av oljeskador utnyttjas brand- och räddningsväsendets alarmsystem och det allmänna nödnumret 112. Landskapsalarmcentralen alarmerar jourhavande brandbefäl som avgör vilka andra myndigheter som ska alarmeras.

3.7 Uppgifter om samverkan

Samverkan med myndigheter inom Åland

Namn	Enhet	Hjälp att få
Ålands landskapsregering	Miljöbyrån	sakkunnighjälp i miljöfrågor
Västra Finlands sjöbevakningssektion	Ålands sjöbevakningsstation	Handräckning, provtagning, förundersökning
Ålands polismyndighet		handräckning
ÅMHM		sakkunnighjälp i miljöfrågor
Trafiksäkerhetsverket	Skärgårdshavets inspektionsenhet	fartygsregister

Utanför Åland

Namn	Enhet	Hjälp att få
Egentliga Finlands Räddningsverk		bekämpningshjälp, avtal
Finlands Miljöcentral	Vattencentrum	handräckning, sakkunnighjälp

Samverkan med övriga

Namn	Verksamhet	Kommun	Samverkan
Deep Oil Ab Ltd	Oljelager	Finström	oljeskyddscontainer inklusive länsor
Meritaito Oy -en farledsbåt (Oili 2/3)	Underhåll och utveckling av vattenvägar	Långnäs, Lumparland	Bekämpningshjälp
Lotsverket Finnpiilot Skärgårdshavets lotsningsområde	lotsning	Fiskehamnen i Mariehamn: -en kutterbåt (L-126) -en snabb lotsbåt (L-212) Uto: -två kutterbåtar -två snabba lotsbåtar -personal minst tre personer	sakkunnighjälp, båtar
Skärgårdshavets Helikoptertjänst Ab	Bräskande läkar- och ambulansflygningar	Mariehamns flygfält Eurocopter EC 135	Transport av utrustning och personer
Ålands Sjöräddnings-sällskap	Sjöräddning Miljöräddning	Mariehamn	Nödbogsering

Oljeskadat vilt

Ålands Fågelskyddsförening r.f.	Skötsel av oljeskadade fåglar, sakkunnighjälp
VWF Finland	BCU, sakkunnighjälp, frivillig hjälp
ÅMHM veterinärer	Sakkunnighjälp, medicinsk hjälp
Jaktförvaltaren och jakthandläggaren vid LR kan samordna jaktvårdsföreningarna i kommunerna	Infångande av oljeskadat vilt

På fastlandet är det Närings-, trafik- och miljöcentralen som utarbetar de regionala samarbetsplanerna i samråd med handräckningsmyndigheter, de övriga NTM-centralerna, regionförvaltningsverken och det lokala räddningsväsendet. Egentliga Finlands NTM-central har utarbetat en samarbetsplan där även operativt samarbete med Åland ingår i planen.

3.8 ÅIL (Åland Oil Response Information System)

ÅIL är landskapets GIS-databas till stöd för oljeskademyndigheterna. ÅIL är integrerad med Finlands miljöcentrals [BORIS2](#) (System för samlad lägesbild vid bekämpning av miljöskador) som används av oljeskademyndigheterna i Finland.

Följande information finns i den digitala kartan:

Prioriterade områden	Riskområden	Logistik	Räddningsområden
<ul style="list-style-type: none"> • Natur • Naturresevat • Natura 2000 • IBA • FINIBA • Skyddsvärda vikar • Fiskarnas lekomyråden • Helcom BSPA område • Salskyddsområde • Fågelskyddsområden • Dricksvattentäkt hav • Dricksvattentäkter yt-och grund • Näring och rekreation • Fiskodling • Präglingkassar • Gäst- och servicehamnar • Allmänna badstränder 	<ul style="list-style-type: none"> • fartygsolycka • vrak • oljelager 	<ul style="list-style-type: none"> • Brandstationer • Sjöräddningsstationer • Färjfasten • Skyddade platser för fartyg • Länsor • Mellanlagringsplatser för oljeavfall • Oljeskyddscontainer • Oljebekämpningsfartyg • Plats för BCU 	<ul style="list-style-type: none"> • Mariehamns Räddningsverk • Räddningsområde Ålands landskommuner

3.9 Förebyggande åtgärder och övervakning

Oljeupplagen övervakas av både räddningsmyndigheterna och ÅMHM⁵. Räddningsmyndigheterna övervakar att bestämmelserna i den åländska räddningslagstiftningen samt rikets kemikaliesäkerhetslag följs. ÅMHMs övervakning grundar sig på den åländska miljölagstiftningen. Eftersom de olika lagstiftningarna delvis överlappar varandra, utförs tillsynen i många fall gemensamt av de bägge myndigheterna.

Ålands landskapsregering utför ingen egen övervakning men Gränsbevakningsväsendet övervakar oljeutsläpp förorsakade av fartyg genom regelbunden patrullering främst med flygplan och helikoptrar men även genom båtpatrullering. Gränsbevakningsväsendet mottar dessutom ofta anmälningar om oljeutsläpp av medborgare och fritidsbåtar. Samtliga anmälningar undersöks på plats och ställe. Vid behov tar Gränsbevakningsväsendets patrull oljepröver från havet och eventuella misstänkta utsläppare. Oljepröven analyseras vid polisens rättstekniska laboratorium och om den skyldiga utsläpparen kan fastställas väcks åtal.

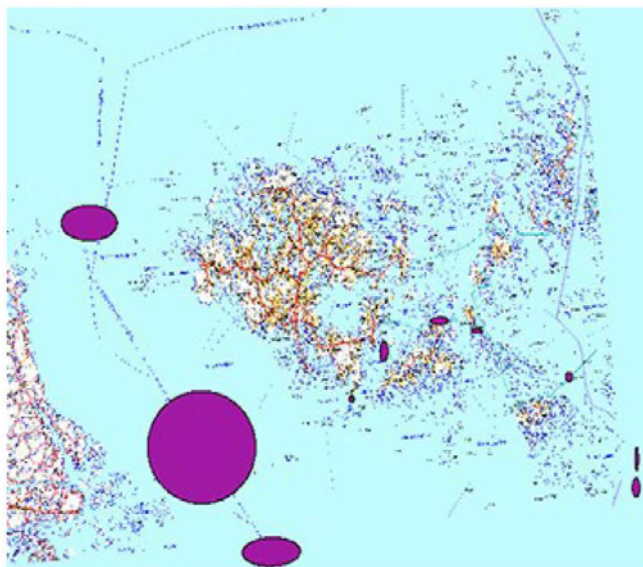
EMSAs⁶ satellitövervakning Clean Sea Net tar ca 250-300 bilder årligen över Finland. Genom satellitbilderna upptäcks oljeutsläpp även när det är mörkt och genom ett molntäcke.

⁵ Ålands Miljö- och hälsoskyddsmyndighet

⁶ European Maritime Safety Agency

4 RISKKARTLÄGGNING

4.1 Fartygsolyckor

Karta: Marine Traffic

4.1.1. Riskområde öppet hav

Väster om Åland finns två riskfyllda platser i havsbandet: 1) Sydväst om Mariehamn och 2) Tröskeln Östra och Västra. Risken för kollision är störst i området sydväst om Mariehamn, där trafiken i ost-västlig riktning korsar den nord-syd gående. Området har tät trafik med många möten, omkörningar och skärande kurser på ett trångt område och där trafiken leds in i smala passager. I sydvästra hörnet av området vid Tröskeln Västra och Östra leds trafiken in till en smal passage vid djupfarleden till Bottenhavet. Kollisioner med båda farledsmärken har inträffat. Området norr om Märkets fyr är ett riskområde eftersom fartygen leds in i ett smalt område med risk för grundstötning i hårt väder.

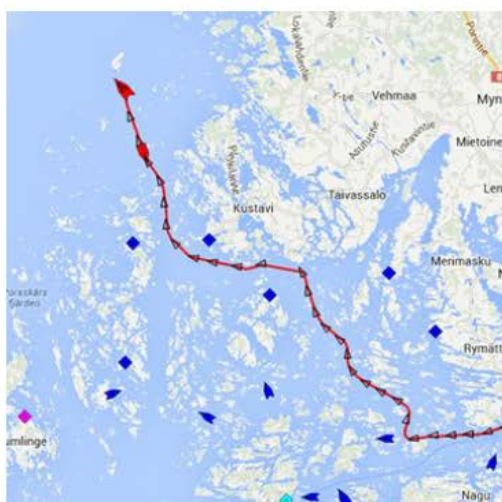
4.1.2. Riskområde skärgård

I skärgården finns två huvudområden: i närheten av Långnäs och norr om Utö. Området norr om Utö samt Torvskär är svårnavigerade med grunt vatten på båda sidor om farleden. Utö ligger utanför åländskt farvatten, men en fartygsolycka i området skulle omedelbart hota Kökars södra skärgård. Nordöst om Kökar vid 1) Kalkskär finns ett riskområde med snäv sväng där det inte finns mycket utrymme för manövrering. I Sottunga är 2) Enskär och 3) Ljungö riskfyllda särskilt vid dålig sikt eller hård vind. Båda är trånga passager med en gir närapå de smala sunden. 4) Norra Föglö fjärden anses svår pga. trånga passager med många grynnor. 5) Ledsund-Ledskär är ett riskområde med smalt sund efter eller innan gir.

Därutöver passerar fartyg öster om Brändö, men i mindre omfattning.

Riskkartläggningen Fredrik Björkmans examensarbete vid Högskolan på Åland

Plan för bekämpning av oljeskador 2015-2019

Råoljetankfartyg ca 115 000 dwt på djupfarleden 4.10.2013.

Karta: Marine Traffic

Två tankfartyg passerar Brändö i augusti 2013.

Karta: Marine Traffic

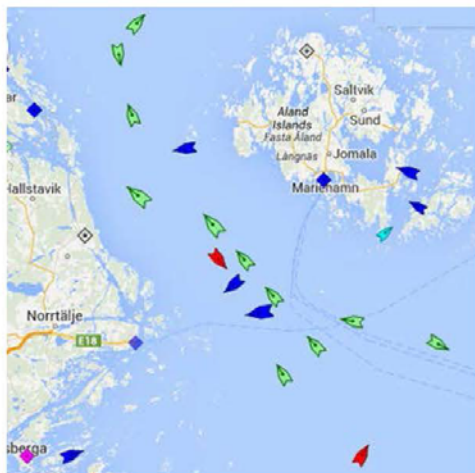

Utö-Nådendalfarleden. Trafikerats av tankfartyg upp till klass Aframax.

Karta: Marine Traffic

4.2. Trafikförbindelser och hamnar

Det finns fyra större hamnar på Åland. Väst om Åland går en huvudled i nord-sydlig riktning med en rekommenderad djupfarled. År 2013 passerade 14 433 fartyg denna led väster om Åland. Tankfartygen står för ca 11 % av denna trafik. Denna korsas av trafik från de åländska hamnarna Mariehamn och Eckerö. Även trafik mellan Finland och Sverige korsar detta trafikstråk. I skärgårdsområdet trafikerar främst RoRo-fartyg och passagerarfartyg.

Daglig trafik på Ålands Hav - en blandning av fraktfartyg, passagerarfartyg och tankfartyg, trafik som korsar.

Karta: Marine Traffic

Tankfartyget Tankos väg genom skärgården till Färjsundet, augusti 2013

Karta: Marine Traffic

4.2.1 Mariehamn

Trafiken består till största del av passagerar- och bilfärjor, men även av mindre bulkfartyg. Hamnen är välbesökt med många anlöp i dygnet och är Ålands mest trafikerade hamn. År 2013 hade hamnen 5 111 hamnbesök.

4.2.2 Långnäs

I Långnäs trafikerar i främsta hand bilfärjor från både Finland och Sverige, men även RoRo-trafik från Finland. Hamnen besöktes 1 853 gånger år 2013. Farligt gods transporteras i tankbilar ombord på RoRo-fartyg.

4.2.3 Berghamn

Berghamn i Eckerö har trafik från Sverige med några bilfärjor om dagen. Trafiken korsar huvudleden in till Bottenhavet. År 2013 hade hamnen 937 hamnanlöp.

4.2.4 Färjsundet

Farleden in till bulkhamnen i Färjsundet passerar via Långnäs hamn och består av bränsletransport med tankfartyg till oljelagret. Hamnen har ca 30 hamnanlöp årligen.

4.3 Skyddade platser för fartyg

Ansvarig myndighet i Finland är Trafikverket. VTS-myndigheten, i samarbete med gränsbevakningsväsendet, Finlands miljöcentral och andra marina räddningsmyndigheter beslutar om dirigering av ett fartyg i behov av assistans till en skyddad plats.

4.4 Oljedepåer

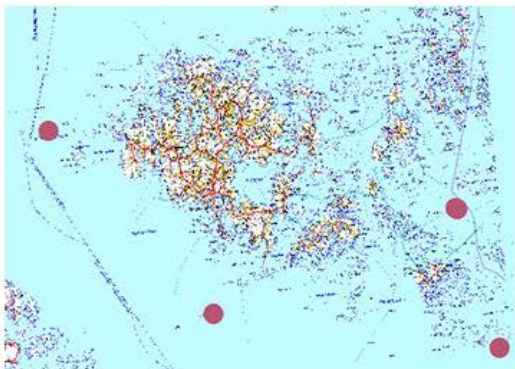
Det finns två stycken oljedepåer med miljötillstånd på Åland. Ett företag har tillstånd att lagra 4500 m³ olja och andra petrokemiska produkter och ett annat har tillstånd att lagra 8 x 90 = 720 m³ olja och petrokemiska produkter.

4.5 Industrianläggningar/kraftverk

Det finns ca 9 anläggningar på Åland som används för produktion och distribution av fjärrvärme och/eller el och består av bibränslepannor, oljepannor, dieselmotorsvärmeverk samt gasturbiner för elproduktion. Den olja som används är till största delen lätt brännolja. I övrigt används smörjoljor för drift av utrustningen.

4.6 Vrak

Kända vrak inom Åland som kan innehålla diesel m.m.

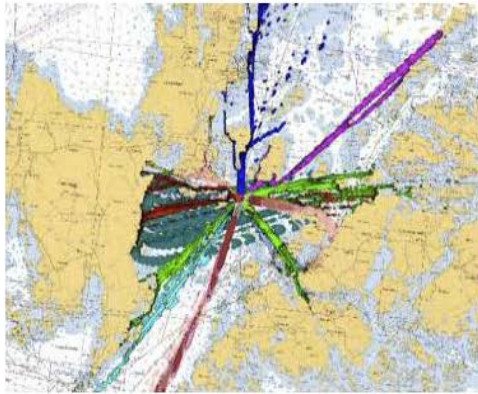
M/S Fortuna (1987), M/S Hanna Marjut (1985), M/S Gavle (1975), M/T Sanny/Necati Pehlivan (1954) tankbåt, M/S Östersjön (1968). Uppgifter från museibyrån, karta ÅIL/Lantmäterverket

5 PRIORITERADE OMRÅDEN

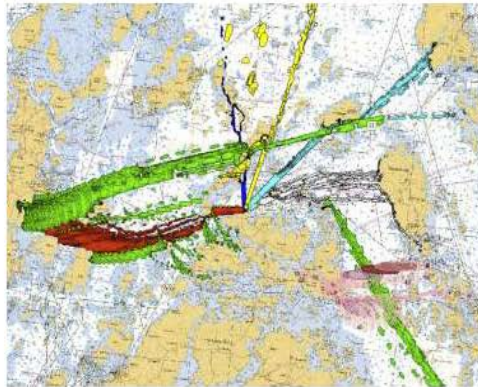
Särskilt skyddsvärda områden som bör prioriteras vid oljeutsläpp framkommer i tabell i kapitel 3.8.

6 OLJESKADEBERÄKNING / SCENARIER

Finlands miljöcentral har under åren 2012 och 2013 beräknat med SpillMod-programmet hur olika oljeutsläpp skulle spridas i Skärgårdshavet och Ålands hav. I beräkningarna har man använt vinddata för åren 1996-2001. Programmet kan beräkna oljans spridning med en timmes mellanrum från valfri punkt under nämnda tidsperiod.

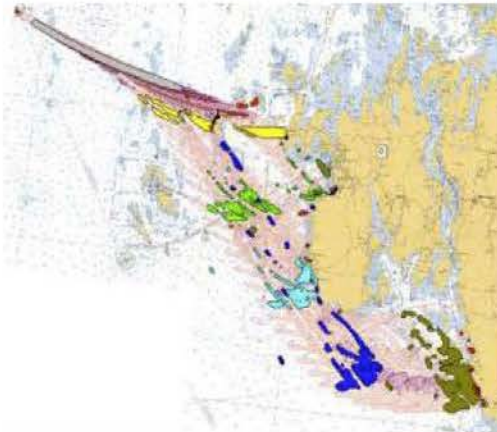

Spridningsmodell av 1000 ton tung brännolja i Föglöfjärden. (SYKE)

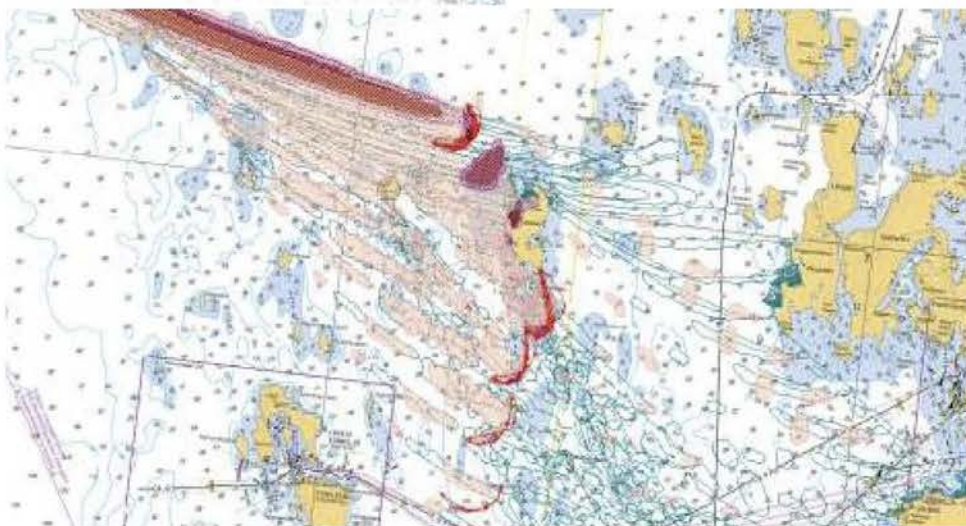

1000 ton från Bockholm kan spridas både till Långnäs och mot Sottunga. (SYKE).

Plan för bekämpning av oljeskador 2015-2019

Ett 5000 ton stort oljespill söder om Märket skulle slå hårt mot Eckerö och ända till Hammarland. Spridningsmodell av 1000 ton tung brännolja i Föglöfjärden. (SYKE).

Det skulle krävas fem stycken havslänsor på en och en halv kilometer, sammanlagt 7,5 km havslänsor för att förhindra oljan att komma i land i ovanstående scenario (SYKE).

7 PLAN FÖR MOTTAGNING, MELLANLAGRING OCH TRANSPORT FÖRBORTSKAFFNING AV OLJEAVFALL

7.1 Provtagning

Det finns inga laboratorier på Åland som kan analysera olja. Prover ska skickas till auktoriserade laboratorier. Gränsbevakningen har rutiner för provtagning och kan även sköta förundersökningen av oljeutsläpp till sjöss, i övrigt är det polisen som sköter förundersökningen av oljeutsläpp.

7.2 Mottagning och fortsatt behandling på Åland

7.2.1 Oljeförorenat vatten

ÅPAB⁷ är ett kommunalägt aktiebolag och den enda godkända anläggningen för mottagning och behandling av begränsade mängder oljeförorenat vatten. Behandlingen är temperaturberoende och kan endast ske under sommarhalvåret. Vid anläggningen separeras olja och vatten. Den rena spilloljan transporteras därefter bort från Åland medan vattnet kan behandlas lokalt. På ÅPABs⁷ anläggning i Ödanböle finns i dagsläget ca 120 m³ mottagningskapacitet fördelat på 6 st. tankar på ett invallat område. Därutöver finns oljeplattan, vars volym är ca 150 m³, men för att denna skall fungera som uppbevaringsbassäng krävs att tak uppförs. Dessa volymer förutsätter att plattan och tankarna är tomma då olyckan inträffar. En genomsnittlig mottagningskapacitet är uppskattningsvis totalt ca 100-120 m³.

Behandlingskapaciteten för oljeförorenat vatten är ca 10 m³/vecka under 5-6 månader/ år (behandlingen är temperaturberoende).

7.2.2 Oljeförorenad jord

Det finns ingen godkänd platta för mellanlagring av oljeförorenad jord. Det finns en godkänd behandlingsanläggning som får ta emot och behandla oljeförorenad jord med en oljehalt under 10 000 mg/kg och max 200 ton totalt (i Gunnarsby). ÅPAB får ta emot totalt 1000 ton förorenad jord och liknande material, men endast tillfälligt lagra olje-, asfalt- och bensinförorenad jord på anläggningen i tätt slutna containers som är övertäckta.

Landskapsregeringen har en platta i Vestansunda som enligt miljötillståndet endast får ta emot tjärasfalt upp till vissa gränsvärden.

7.3 Bortskaffning

Bortskaffning i Finland sker i första hand vid Ekokem Ab:s anläggning i Riihimäki. Det finns möjlighet att ta emot avfall från Åland i Råfsnäs i Sverige, om tillståndsmyndigheterna i Sverige och Finland så godkänner.

⁷ Ålands Problemavfall Ab

8 OLJEBEKÄMPNINGSMATERIEL OCH MÅLSÄTTNING

8.1. Målsättning

Enligt Finlands miljöcentrals uppskattning ("Kokonais selvitys valtion ja kuntien öljyntorjuntavalmiuden kehittämisestä 2009-2018") finns det risk för ett oljespill på 20 000 ton i Ålands Hav/Skärgårdshavet. För att Finland ska uppnå de nationella målen för oljebekämpning måste viss nivå av beredskap även finnas på Åland. Vid dimensioneringen av bekämpningsmaterielet tillämpas Finlands miljöcentrals anvisningar ("Öljyvahinkojen torjunnan kalusto-ohje" och "Öljyvahinkojen torjuntakalusto") från 2011. Som underlag för båtanskaffningar har vi använt Finlands miljöcentrals anvisningar ([Anvisning för anskaffning av oljebekämpningsbåt 2011](#)).

Ett större oljeutsläpp i vattenområden runt Åland utgör en särskild utmaning. Dels omges Åland av öppna fjärdar med intensiv trafik, dels består Åland av en stor skärgård. Oljebekämpning i skärgårdsförhållanden avviker avsevärt från oljebekämpning som sker på öppet hav. I skärgården når oljeutsläppet nästan omgäende de känsliga stränderna. I de grunda vattnen i skärgården kan oljan inte sprida sig i stora vattenvolymer och därtill kan de oftast stora bekämpningsfartygen med sin utrustning inte röra sig överallt. Därutöver sker mindre utsläpp på land årligen.

Landskapsregeringen strävar till att förkorta responstiden för att inleda bekämpningsarbetet genom att fortgående satsa på ny utrustning och se över oljebekämpningsorganisationen. Den primära uppgiften för det åländska oljeskyddet i händelse av ett stort oljepåslag är att stoppa och begränsa oljans spridning genom att lägga ut havslänsor. I mån av möjlighet ska oljan hållas vid farleden i väntan på uppsamlade fartyg. Beredskapsplaneringen har fokus på de tre första dygnen efter olyckan. Både länsor och båtar ska klara av hård sjögång. För mindre olyckor och olyckor inomskärs behövs snabba åtgärder. Beredskapsplaneringen har fokus på en så snabb insats som möjligt med snabba båtar och snabba länsor, som passar t.ex. till att omringa haveristen. Både länsor och båtar ska klara relativt höga vågor. Därutöver planeras viss beredskap för strandnära bekämpning med kustlänsor och strandskyddsmattor. Beredskapsplaneringen innefattar också bekämpning av oljeutsläpp på land och sanering och hantering av avfall.

8.2 Placeringen

Materielsammansättningarna utlokaliseras utgående från riskanalyser och kartläggningen av känsliga områden samt strategin för att bekämpa olika typer av oljespill. Enligt planen ska samtliga FBK i kommunerna förses med lättare utrustning och större helheter vid de stora hamnarna i Mariehamn, Långnäs och Eckerö. Största delen av materielet placeras vid centrallagret i Möckelö.

8.3 Befintlig utrustning

Ålands landskapsregering har inte införskaffat oljeskyddsutrustning sedan år 2007. Befintlig utrustning är generellt sett i dåligt skick och det råder stor brist på det mesta. Ålands landskapsregering har ansvaret för oljebekämpningen både på områden som på fastlandet motsvaras av räddningsverkens ansvarsområden, dvs. Från ytterskärgården in mot land och på land, men även ute på öppet hav där bekämpningen på fastlandet sköts av staten. För att

Plan för bekämpning av oljeskador 2015-2019

sköta denna uppgift finns idag bara 15 stycken kategori A-båtar (Bustrarna), 6 stycken B-båtar (Lamorerna), 2 äldre transportbåtar Skrakan och Prackan och kategori F-båten Svärtan. Utöver det har landskapsregeringen ett par arbetsbåtar som kan användas för transport.

Prackan ägs av landskapet och bemannas genom avtal av Lumparland FBK. Stationerad i Långnäs

En av Lamorerna som tillhör oljeskyddet

Plan för bekämpning av oljeskador 2015-2019

Enhet	Båt/motor/trailer	Fordon
Brändö FBK	Buster / 30 hk / trailer	
Eckerö FBK	Buster / 30 hk / trailer Lamor / 130 hk / trailer	Släckbil Scania Redskapsbil Unimog med kran Manskapsbil
Finström FBK	Buster / 30 hk / trailer	
Föglö FBK	Buster / 30 hk / trailer Lamor / 130 hk / trailer	Fem bilar
Geta FBK	Buster / 20 hk / trailer Lamor / 130 hk / trailer	Två bilar
Gottby FBK	Buster ?	1 tankbilsenhet, 1 släckbil
Hammarland FBK	Buster / 20 hk / trailer	Två bilar
Jomala FBK	Buster / 30 hk	Fem bilar
Kumlinge FBK	-	En brandbil
Kökar FBK	Lamor / 130 hk / trailer	
Lemland FBK	Buster / 40 hk / trailer	Fyra bilar
Lumparland FBK	Buster / 40 hk / trailer Bemannar Prackan	Släckbil Manskapsbil
Sottunga FBK	Buster / 20 hk / trailer	Tankvagn Traktorspruta Motorspruta
Strandnäs FBK		Släckningsbil Rökdykarbil Manskapsbil
Sund FBK	Buster / ? / trailer	
Vårdö FBK	Buster / 20 hk / trailer	Släckningsbil redskapsbil
Västra Saltvik FBK	Buster / 30 hk / trailer	Tre brandbilar
Östra Saltvik FBK	Buster / 20 hk / trailer	Släckningsbil Tankbil manskapsbil
Mariehamns Räddningsverk	Lohi / 40 hk / trailer Lamor / 130 hk / trailer	
Ålands Sjöräddningssällskap	Lamor / 130 hk / ? Bemannar Svärtan	

8.4 Anskaffningsplan

Enligt 10 § och 18 § i lag om oljeskyddsfonden samt med stöd av den praxis som tillämpats under flera år, kan landskapet Åland enligt prövning beviljas ersättning för kostnader för anskaffning av materiel för bekämpning av fartygsoljeskador.

För att uppnå målen på grundval av ovan nämnda rekommendationer, strategin för bekämpningen och befintlig utrustning, planerar landskapsregeringen att införskaffa nytt oljebekämpningsmateriel under perioden 2015-2019.

Länsor

För att kunna stoppa och begränsa oljans spridning i havet behövs oljelänsor av olika styrka och storlek. För att kunna bekämpa olja ute på öppet hav behövs havslänsor. I dagsläge finns 600 meter medan det finns önskemål från SYKE att det på Åland ska finnas på sikt helst 5 km.

Idag saknas en båt som kan lägga ut dessa länsor (kategori I-båt). Svärtan är en kategori F-båt vars uppgift är att i första hand samla upp olja från vattnet. Den kan i dagsläge ta en rulle

Plan för bekämpning av oljeskador 2015-2019

havslänsa ombord, dvs. 200 meter. Med en kran ombord skulle det vara möjligt att hantera två rullar, dvs. 400 meter havslänsa och även länsor som transporteras ombord på en pråm. För att förbättra oljeskadebekämpningen till havs kommer landskapsregeringen att skaffa 7 rullar havslänsor, en större kran till Svärtan och en pråm.

För att begränsa olja i grundare vatten behövs kustlänsor. De befintliga kustlänsorna har kasserats och därför kommer landskapsregeringen att skaffa 4 stycken containrar med sammanlagt 2 km kustlänsa inklusive förankringsutrustning. Containrarna kommer att placeras i Långnäs, Eckerö och Mariehamn. Länsor för snabba insatser saknas helt och därför kommer landskapsregeringen att skaffa 3 stycken länsor på sammanlagt 900 meter som placeras i Långnäs, Eckerö och Mariehamn. Länsorna ska gå att transportera med båt som har minimi 50 hästkrafter och som kan dra länsorna med upp till 20 knops hastighet. Länsorna kan dras ut och hanteras med hjälp av två personer.

Oljebekämpningsbåtar

Det finns ingen modern kategori D-båt i dagens läge. En sådan är nödvändig för snabba transporter och t.ex. för att dra ut länsor för snabba åtgärder i skärgårdsmiljö. Landskapsregeringen kommer att skaffa en snabb förbindelsebåt för transport av personal och förnödenheter som även kommer att vara en kombinerad sjöräddningsbåt.

Personlig skyddsutrustning

Landskapsregeringen kommer att skaffa utrustningspaket för bekämpningspersonal bestående av personlig skyddsutrustning, handverktyg och upptagningsutrustning.

Uppsamlingsmateriel

Landskapsregeringen kommer att skaffa diverse utrustning som behövs för uppsamling av olja.

Avfallshantering

Det är av största vikt att det finns en fungerande och godkänd platta som kan ha beredskap att ta emot en större mängd oljeförorenad jord på Åland. Landskapsregeringen kommer att vara med och bekosta ett tak över en befintlig oljeplatta och en stålcistern för att öka mottagningskapaciteten.

Förklaring till båtkategorier

Båtkategorierna för oljebekämpningsbåtar från den minsta kategorin A till den största kategorin I är följande:

Kategori A och B	Universalbåtar för transport av förnödenheter och personal i skyddade vatten eller vid kusten.
Kategori C och E	Arbetsbåtar med bogport, avsedda för transport av last och hantering av länsor.
Kategori D	Snabb förbindelsebåt, huvudsakligen avsedd för transport av personal och förnödenheter.
Kategori F	Sjöduglig arbetsbåt med inbyggd oljeupptagningsutrustning.
Kategori G och H	Transportpråmar.
Kategori I	Sjöduglig arbetsbåt även i öppen sjö, avsedd för transport och hantering av havslänsor.

Klassificeringen grundar sig på kraven på lastkapacitet i anvisningen för dimensionering av oljebekämpningsmateriel (Miljöministeriet 2011). Båtens längd och skrovtypen har ingen betydelse för klassificeringen. De fastställs enligt driftförhållandena samt båtens eventuella övriga uppgifter. Båtens regellängd ska i alla fall vara under 24 meter. För ett kombinationsfartyg innebär klassificeringen båtens förmåga att klara oljebekämpningsuppgifter enligt kategorin i fråga.

8.5 Lagerutrymmen för oljebekämpningsmateriel

Största delen av oljebekämpningsmaterieleet samlas vid centrallagret i Möckelö. Kommunernas brandstationer har oljeskyddslager för oljebekämpningsutrustning.

Möckelö oljeskyddslager färdigställdes under våren 2005

8.6 Oljebekämpningsutbildning och -övningar

Bekämpningspersonalens förtrogenhet med oljeskadebekämpning bygger på ifrågavarande personers utbildning och erfarenhet inom räddningsväsendet. Fortbildningen för befäl baseras främst på externa kurser. Manskapets utbildning är delvis baserad på en teoretisk grundkurs och delvis på bekämpningsövningar.

Överlag saknas utbildning i oljeskydd. I Finström och i Lemland har 5 personer gått kurs i oljeskador, i Lumparland, Strandnäs och i Saltvik ca 10 personer.

Landskapsregeringen organiserar en teoretisk utbildning i grundläggande oljekunskap och strandsanering och ledning av oljeskyddsinsatser. Därtill behövs praktiska oljeskyddsövningar t.ex. i hantering av länsor.

9 HANDLINGSPLANER

9.1 Oljeförorenad mark

9.1.1 Akut läcka

Vid en oljeskada kontaktas räddningsmyndigheten eller polismyndigheten. För att stoppa ytterligare skada får oljeskademyndighet beordra uppgrävande av jord, tagande av grus, sand eller jord och uppdämmande av diken. Om möjligt ska oljeskadebekämpningsåtgärderna verkställas så att naturen och miljön kan återställas i det skick som rådde innan oljeskadan inträffat. Den som har gett bistånd eller lidit skada har rätt till ersättning av landskapet. Under vissa förutsättningar som framgår i lagen om oljeskyddsfonden, kan ur oljeskyddsfonden betalas ersättning till den som blivit lidande till följd av en oljeskada samt ersättning för kostnaderna för bekämpningen av oljeskador och återställandet av den oljeförorenade miljön till bekämpningsmyndigheterna och till övriga aktörer som deltagit i bekämpningen av oljeskador och återställandet av miljön.

9.1.2. Gamla föroreningar

Vid föroreningar som upptäcks t.ex. i samband med grävningsarbeten ska ÅMHM alltid kontaktas. Sanering av förorenad mark, sediment eller grundvatten ska som regel miljöprövas innan den påbörjas. Undersökning och sanering av ett område ska i första hand betalas av förorenaren. Ersättning kan helt eller delvis beviljas ur oljeskyddsfonden om det inte kan utredas vem som orsakat föroreningen eller om hen inte anträffas, eller om hen inte kan svara för kostnaderna för saneringen, och om den som innehar det förorenade området inte skäligen kan åläggas att sanera området.

9.2 Oljeolyckor till havs

I en olyckshändelse, där skadan samtidigt hotar människoliv, miljö och egendom, leds myndighetsåtgärderna initialt enligt sjöräddningslagen, tills fara för liv är över. Gränsbevakningsväsendet har det allmänna ledningsansvaret i det skede människoliv räddas och informerar när detta skede avslutas. Ledningsansvaret övergår då till räddningstjänsten.

Vid mindre fartygsolyckor med risk för oljespill, ska haveristen/haveristerna ringas in med snabba länsor så fort som möjligt för att hindra oljepåslag på stränderna. Oljan som redan läckt ut ringas in/styrs med hjälp av länsor för att hindra spridning. Oljan tas upp från havet eller direkt från fartyget.

För att ytterligare begränsa oljeskador i skärgården kan smala sund stängas av med länsor, särskilt känsliga objekt skyddas med kustlänsor och strandskyddsmattor, och olja styrs till mindre känsliga områden.

Bekämpningsåtgärder vid fartygsoljeolyckor på Åland leds av brandbefäl i jour eller ställföreträdande oljeskyddschef. Vid större fartygsolyckor leds bekämpningsåtgärderna av oljeskyddschefen som bistås av en ledningsgrupp.

9.3 Plan för skötsel av oljeskadat vilt

Oljeskadat vilt, både levande och döda, måste bort från naturen och transporteras till Möckelö vägstation som fungerar som uppsamlingsplats. Jourhavande veterinär vid ÅMHM och Ålands fågelskyddsförening kontaktas alltid då oljeskadat vilt påträffas. Jaktvårdsföreningarna leder viltvårdsarbetet i kommunerna och kan kontaktas för infångande av oljeskadat vilt. Jaktförvaltaren och jakthandläggaren vid landskapsregeringen kan hjälpa till att samordna dessa resurser.

Den omedelbara första åtgärden vid oljeutsläpp på begränsade områden är förebyggande åtgärder för att hindra djur från att komma i kontakt med olja. Olika skrämselektiker är t.ex. höga ljud, ljus, flaggor etc.

På Åland finns för närvarande kapacitet att tvätta och rehabilitera ca 10 oljeskadade fåglar, eftersom det finns brist på lämpliga utrymmen där fåglarna kan återhämta sig. Beslut om avlivning tas av veterinär, medan räddningsledaren beslutar ifall de mobila tvätt- och vårdcontainrarna för oljeskadade fåglar (BCU⁸) ska alarmeras via Finlands miljöcentral. Som riktlinje görs detta vid större olyckor när flera oljeskadade fåglar påträffas. Tvätt- och vårdcontainrarna placeras också i Möckelö. WWF:s frivilliga oljetruupper som har utbildats i att tvätta och vårda oljeskadade fåglar följer med.

De mobila tvätt-och vårdcontainrarna finns i Borgå.

Döda djur måste sorteras separat från annat oljeavfall, eftersom de ska identifieras och statistikföras. Döda djur som samlats in från stränderna sätts i sopsäckar, ett djur per säck. Säckarna placeras i ett sopkärl som går att stänga. Sopkärl skyddas av ytterligare en sopsäck. Fulla sopkärl transporteras till uppsamlingsplatsen i Möckelö. De döda djuren ID-märks och journalförs.

Skötseln av levande djur går före sorteringen av döda djur. För mera information om skötseln av oljeskadade fåglar finns i manualen "[Åtgärdsprotokoll för oljeskadade fåglar i centrala Östersjön](#)".

⁸ Bird Cleaning Units

De döda djuren mellanlagras inne i oljeskyddslagret eller annan byggnad med tätt golv och tak. Under de varma månaderna kan det behövas kylcontainrar tills djuren kan identifieras och registreras. Containern placeras på en skyddsmatta. Alla kärl som innehåller döda djur måste förses med varningslappar för animaliskt högriskavfall. Hantering av högriskavfall kräver noggrann uppmärksamhet på hygienfrågor, eftersom farliga sjukdomar kan överföras till de djur som vårdas och till människor som sköter om dem. De döda djuren måste transporteras för bortskaffning till någon förbränningsanläggning på fastlandet.

Den totala kostnaden för att hantera animaliskt avfall räknas till mindre än 0,1 % av bekämpningens totala kostnad. Kostnaden för att sköta och rehabilitera oljeskadat vilt uppgår vanligtvis till 1-5% av den totala saneringskostnaden. Enligt IOPC⁹ [Fund Claims Manual 3.1.4](#), kan kostnader som uppstår i samband med skötsel av oljeskadat vilt ersättas vid tankerolyckor. Den som beställer de mobila tvättenheterna från Räddningsverket i Östra Nyland, står också för kostnaderna. Det innebär övertidsersättning för två personer (brandmästare och brandman), bränsle för transportlastbilen, resorna (färja), reparationskostnader om något går sönder. Kostnader för frivilligarbetare inkluderar logi-, mat- och försäkringskostnader. I fall där frivilliga från WWF används ska oljeskademyndigheten komma överens med WWF om hur kostnaderna återbetalas.

9.4 Efterbehandling och strandsanering

Om oljan driver ända fram till kusten måste stränderna rengöras. Strandsanering är ett arbete som utförs till största delen för hand, vilket kräver mycket arbetskraft. I Finland har WWF grundat en frivillig oljebekämpningskår år 2003, som idag har över 7500 medlemmar. De frivilliga bistår myndigheterna i en katastrofsituation. WWF alarmerar oljebekämpningskåren när myndigheterna ber om det, och arbetar hela tiden under deras ledning. På samma villkor är det möjligt att få hjälp av den finländska oljebekämpningskåren även på Åland.

På grund av oljans skadliga egenskaper kan rengöring av oljiga stränder vara tungt och riskabelt. WWF utbildar en del av sina frivilliga till gruppleddare och kårledare.

Det är oljeskademyndighetens ansvar att kontrollera att den plats där arbetet ska utföras är säker. Av myndigheten godkänd frivillig sanerare har rätt till ett skäligt arvode för deltagande i bekämpningen, vilket regleras i rikslagstiftningen FFS 2009/1673 (§36). Likaså betalas ersättning för olycksfall i samband med bekämpningsåtgärder (§37).

9.5 Dokumentation och kostnadsredovisning

Bekämpningskostnaderna vid stora oljeutsläpp är betydande och ersättningsansökningar och ersättningsförhandlingar kan vara väldigt arbetskrävande. Allt som sker i samband med ett oljeutsläpp ska dokumenteras i text och bild. Räddningsledaren respektive saneringsledaren är ansvarig för att dokumentationen genomförs. Avsikten med dokumentationen är att kunna få kompensation för de faktiska kostnaderna för bekämpnings- och saneringsinsatserna.

Elektroniska dokumentmallar finns hos SYKE, till hjälp finns även [MSB:s¹⁰ anvisningar](#).

Vid en omfattande fartygsoljeskada kan landskapet bli tvunget att åtminstone tillfälligt finansiera kostnaderna som orsakas av skadan. Kostnaderna för oljebekämpning uppbärs

⁹ Internationella oljeskadefonden

¹⁰ Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

primärt av den som förorsakat skadan via försäkringar och internationella fonder, men det finns risk för att alla kostnader och skadestånd inte kan drivas in. De internationella konventionerna om ansvar och skadestånd ingår i 10 kap. sjölagen (674/1994) och gäller därmed även på Åland.

Enligt 51 § i självstyrelselagen ska landskapet beviljas särskilda bidrag av statsmedel för täckande av sådana kostnader som föranleds av oljeutsläpp om inte landskapet skäligen bör bära kostnaderna. I statsbudgeten beviljas anslag till miljöministeriet för bekämpning av miljöskador, som får användas bl.a. till utgifter som föranleds av ordnande av bekämpning av olje- och andra miljöskador och vidtagande av bekämpningsåtgärder. Förslagsanslaget kan också överskridas vid stora olyckor.

I Finland förvaltar miljöministeriet dessutom en särskild oljeskyddsfond som är en fond utanför statsbudgeten. Fonden får medel till sin verksamhet från oljeskyddsavgifter och överföringar från statsbudgeten. Oljeskyddsavgifter tas ut för olja som importeras till Finland eller som transporteras genom landet och det är tullen som uppbär avgifterna. Fonden är en sekundär ersättare som ser till att kostnaderna för bekämpning av oljeskador ersätts i sådana fall, där den som orsakat skadan är okänd eller inte kan ersätta skadorna.

Med stöd av 10 § i lag om oljeskyddsfonden kan ersättningar för oljeskador samt för kostnader för bekämpning och återställande betalas även till Åland.

9.6 Kommunikation och information

På nationell nivå ansvarar Miljöministeriet om informationen kring storskaliga oljeolyckor till havs, på Åland är det landskapsregeringen. Räddningsledaren ansvarar för informationen kring bekämpningsarbetet. Gränsbevakningen sköter informationen kring räddande av människoliv. Nationellt ansvarar EVIRA¹¹ om information kring livsmedel (t.ex. om eventuella begränsningar i ätandet av fisk i närheten av olycksområdet). Lokalt informerar landskapsregeringen människor som bor i eller i närheten av området, yrkesfiskare och fiskuppfödare, och alla aktörer som använder havsvatten och farleder i sin verksamhet.

¹¹ Livsmedelssäkerhetsverket